

Inspirasjonsseminar i Bergen

Nye perspektiver

Gry Aksnes

I to vakre høstdager feiret Religionslærerforeningen 30 år med seminar på Metis videregående skole 17. og 18. oktober. Det skulle vise seg å bli intense og lærerike dager.

Feminisme og islam

Førsteamanuensis Marianne Hafnor Bøe fra Universitetet i Stavanger var først ut og slo dermed an tonen. «Feminisme og islam» handlet om ulike eksempler på kvinner innenfor religionen som jobber for å nytolke kvinners rolle. Blant dem var Amina Wadud som nå kaller seg selv kjønnsjihadist. Et begrep som indikerer at hun jobber for alle former for likestilling, ikke bare kvinner, men også legning, etnisitet og LBTH. Et annet eksempel er Mariam moskéen i København, en kvinnemoské, der fredagsbønnen er eksklusiv for kvinner. Som et forslag til hvordan man kan jobbe med feminisme i islam, trakk Bøe frem Koranens vers 4:38 «Menn er kvinners qawwamun». Begrepet qawwamun kan oversettes og tolkes på ulike måter; formynder i oversettelsen fra 1989, ansvarlig i oversettelsen fra 1996 og på engelsk in charge of, protectors.

Det ble også diskutert hvordan undervisning om islam kan bli binær, med enten fokus på konflikt, som for eksempel IS, eller fokus på «mannen i gata». Dermed kan undervisningen forsterke allerede etablerte fordommer, eller ikke gi et riktig bilde av islam, i den grad det er mulig. Bøe påpekte at for mange elever er media viktigste kilder til informasjon om islam og at mange elever mangler et begrepsapparat for å kunne diskutere islam. For å unngå en binær undervisning foreslo Bøe en *tekstnær* undervisning. Hun trakk frem Koranens vers 4:38 som et utgangspunkt for å drøfte både feminisme, kvinners rolle i islam og teksttolkning. Ved å tolke verset vil en i klasserommet kunne diskutere ulike syn på hvordan det kan tolkes og hvordan praksis er.

Omvisning i Mariakirken

Neste post på programmet var en omvisning i byens eldste bygning Mariakirken, også kalt tyskerkirken, dermed fikk vi oss en gåtur gjennom Bergen sentrum i strålende sol til litt forbi Bryggen. Selv hadde jeg ikke vært i Mariakirken etter at den ble ferdig restaurert i 2015, så

det var ekstra kjekt å få se denne flotte kirken fra 1180 i tillegg med en omvisning av den kjente og kunnskapsrike kunsthistorikeren professor emeritus Gunnar Danbolt. Først var det fokus på arkitekturen og hvordan kirken var bygget, så snakket han spesielt om alterskapet fra 1400-tallet og prekestolen fra 1676. For anledningen var alterskapet lukket, dette er ikke vanlig fordi hengslene tåler ikke å åpnes og lukkes ofte. Danbolt hadde bedt spesielt om dette for å vise og fortelle om de fire bildene på dørene. Et av bildene viser hvordan kirkekunstnere har brukt en av samtidens store hendelser i den katolske kirke, nemlig hellige Birgitta av Vadstena sin visjon slik hun fikk den på en pilegrimsreise til Det hellige land i 1372. Han kom også inn på hvordan kirkekunst både kan forsterke og til og med være med å forandre religiøse forestillinger.

Da kirketjeneren kom for å åpne skapet var det nesten høytidsstemning. Det gullforgylte inne i skapet åpenbarte seg for oss godt hjulpet av solstrålene denne sjeldne dagen i Bergen. Inne i altertavlen er det skulpturer av Maria og Jesusbarnet med disiplene på hver side. Grundig gikk Danbolt gjennom de ulike figurene og han kom inn på at dette alterskapet ikke er forenlig med den lutherske lære. Hovedgrunnen til at det har overlevd reformasjonen er nok at Mariakirken var hanseatenes kirke i Bergen og de vernet sin kirke mot den nye protestantiske kirkemakten, selv om de selv gikk over til den nye lære.

Prekestolen i Mariakirken er en av de få bevarte fra 1600-tallet i Norge. Den har en halv globus over og den sørlige kulen under, på denne måten blir presten stående midt i verden. Langs prekestolen er det skulpturer som alle skal representere de ulike dydene.

Omvisning i kirkekunstsamlingen

Etter lunsj på Metis, gikk vi opp *på høyden*, altså universitetsområdet på Nygårdshøyden til Kulturhistorisk museum, der vi ble møtt av professor Justin Kroesen. Han fortalte engasjert om museets historie og opprinnelse, før vi gikk inn i kirkekunstsamlingen. Der var det blant annet fokus på en alterfront fra 1100-tallet. Lite visste jeg, selv om jeg er bergenser, at kirkekunstsamlingen var så spesiell og unik i europeisk sammenheng. Kroesen fortalte at av ca. 100 bevarte alterfronter fra 1100/1200-tallet, er ca. 50 i Catalonia, mens 30 er i Norge og 20 av dem er på museet i Bergen. Han snakket også om hvordan denne tidlige kirkekunsten og kirkearkitekturen i Norge var påvirket av kontakten med de britiske øyer.

Utover 1300/1400-tallet endrer det seg. Med hanseatenes dominans blir kontakten med nordtyske områder og Holland styrket. Kroesen viser det når han tar oss fremover i tid til alterskapene fra Ugddal- og Austevoll kirke. Det åpne skapet fra Ugddal kirke på Tysnes fra ca. 1510/1520 laget i Lübeck, viser jomfru Maria i midten som blir kronet av Kristus, på høyre side sitter Gud Fader. Dette katolske alterskapet ble bevart etter reformasjonen selv om 80 % av det som er avbildet strider med den lutherske kirke sitt syn på hvilke bilder og skulpturer som kan brukes.

De to ekskursionene hadde begge fokus på konkrete elementer som viser at overgangen fra katolsk til luthersk kirke i Norge gikk langsomt og at selv i kirkene tillot man lenge katolske elementer.

I kaffepausen ble Religionslærerforeningens 30 årsjubileum feiret med kake, hvit dame¹ som vi sier i Bergen. Kjekt å få være med på feiringen og etter å ha tilbakelagt tusenvis av skritt til og fra omvisningene, gikk kaken ned på høykant.

Mat og identitet

Første dag ble avsluttet med mat, og da ikke konkret, men som tema. Eva Mila Lindhardt, førstelektor ved Høgskolen på Vestlandet, holdt et foredrag om identitet, mat og religion. Et tema hun knyttet opp mot det nye tverrfaglige temaet livsmestring i fagfornyelsen. Hun brukte Ninian Smarts syv dimensjoner for å vise hvordan mat på ulike måter kan knyttes til religiøs praksis.

Et av undertemaene var bærekraft og klimakampen. Vi så en liten film² om buddhistiske munkes som flyttet ut i skogen og velsignet trær for å hindre nedhogging av skogen. Dette har ført til konflikt i Thailand mellom munkene og staten som fremdeles er pågående. Dette er et interessant eksempel som kan brukes videre i undervisningen om buddhismen, og kan knyttes til natur og bærekraft.

Tema mat var også interessant å høre om: det er et tema som er sentralt, personlig for alle uansett livssyn og kan illustrere ulik religiøs praksis. Lindhardt fortalte hun hadde spurt alle sine studenter på lærerutdanningen om hva de ikke spiser og så skrevet alt ned på tavlen

¹ Marsipankake

² Lenke til filmsnutten: <http://fore.yale.edu/religion/buddhism/videos/> Det er video nummer 3 fra toppen når du åpner siden.

som et utgangspunkt for diskusjon om religion og mat. Dette tenker jeg kunne vært interessant å gjøre i klasserommet selv. Å bevisstgjøre elevene på at alle har noe de ikke spiser, og at det kan henge sammen med religion eller livssyn. Eva Mila Lindhardts måte å gjøre det på kan være en fin start på en dialog om mat, identitet og religion. Dagen ble avsluttet med en hyggelig fellesmiddag på restaurant i Bergen sentrum.

«Den tusenårige tråden bakover»

De tre første foredragene på dag to kan oppsummeres med temaoverskriften religion i det offentlige rom. Det første var et foredrag om religionsfagets historie, og da konsentrert om en analyse av to stortingsdebatter om faget. Inge Andersland fra NLA Høgskolen i Bergen snakket om sitt doktorgradsarbeid om nettopp dette. Det var interessant å høre hvordan han hadde jobbet metodisk. Han tok for seg stortingsdebattene fra 1995 og 2008 der han hadde sett på hvilke ideer som hadde begrunnet faget og perspektivene på det nasjonale som hadde kommet frem i de to debattene. Lærerne hadde spørsmål om hvordan Andersland så på utviklingen fremover med den nye fagfornyelsen, men det var det naturligvis for tidlig å si noe om. I den forbindelse anbefalte han boka *Dybdelæring – en flerfaglig, relasjonell og skapende tilnærming*, Universitetsforlaget 2019.

Hvor kristent skal Norge være?

På en humoristisk og underholdende måte gikk filosof Henrik Syse i gang med sitt foredrag med tittelen «Hvor kristent skal Norge være?» Han startet med å skissere opp ulike oppfatninger av religiøs tro, og om et land i det hele tatt kan være kristent? Og hvordan dette i så tilfelle kommer til uttrykk gjennom identitet, historisk, som et verdigrunnlag, og som normativt styrende for statens politikk. Samtidig som han problematiserte det å ha en religiøs tilknytning for staten, trakk han også et annet perspektiv: hva mister vi ved en ren sekularitet? Her pekte Syse på at ikke bare risikerer vi å miste ivaretagelse av den fysiske arven, men også bevisstheten om tradisjon og nasjonal identitet. I tillegg vil en kunne få et offentlig rom som ikke gir plass til religion, tro og identitet og miste et verdigrunnlag som i visse situasjoner kan være avgjørende og bestemmende.

Å leve med tro og livssyn

Disse to foredragene ble etterfulgt av lederen for Samarbeidsrådet for tros -og livssynssamfunn, generalsekretær Ingrid Rosendorf Joys. STL er en paraplyorganisasjon for

tros- og livssynssamfunn, som blant annet jobber gjennom dialog for å fremme gjensidig forståelse og respekt mellom tros- og livssynssamfunn og arbeide med tros- og livssynspolitiske spørsmål. De arbeider for eksempel nå med forslaget til den nye trossamfunnsloven. Det jeg kanskje sitter mest igjen med er at jeg ikke var klar over hvor stort og bredt arbeidet deres var. Og at det er unikt i verdenssammenheng at både ikke troende, (som Human-Etisk forbund) er med i organisasjonen, samt at sunnier og ahmadiyyaer er med i samme organisasjon. STL står blant annet bak kampanjen #tryggibønn. Joys anbefalte et hefte *Å leve med tro og livssyn i Norge*, som en god ressurs for eksempler og bakgrunnsstoff til temaet mangfold i religionsfaget. Heftet er å finne på STL sin hjemmeside www.trooglivssyn.no³. Et annet tips jeg tar med meg fra dette foredraget er Uenighetsfellesskapet på religioner.no. Her finnes mange videosnutter – som vi fikk se noen av - fra ulike tros- og livssynssamfunn om hva de mener om ulike temaer. En liten skattkiste der. Tror jeg skal prøve meg på å sette sammen noen av disse filmsnittene med synspunkter fra ulike religioner og livssyn til vi skal ha om det filosofiske temaet ondskap i klassen.

Etter de tre foredragene denne dagen, merket jeg at jeg hadde fått innsikt fra tre svært ulike perspektiver, men som alle dreide seg om hvilken rolle kristendom og religion og livssyn skal ha i samfunnet vårt. Gjennom stortingsdebatter, religionsdialogen i praksis og hvordan kristendommen har spilt en rolle i det offentlige rom.

Popkultur og RE/KRLE-faget

Professor Sissel Undheim fra Universitet i Bergen var siste kvinne ut. Hennes foredrag inneholdt en rekke eksempler på hvordan religion brukes i populærkulturen; i filmer, bøker, musikk og musikkvideoer. Hennes utgangspunkt er fagfornyelsen som setter fokus på dette temaet. I Religion og etikk er det et nytt kompetansemål: «utforske og analysere hvordan religioner og livssyn kommer til uttrykk i medier og populærkultur». I ungdomsskolen etter 10.trinn: «utforske og presentere hvordan elementer fra kristendom og andre religioner og livssyn kommer til uttrykk i medier og populærkultur». Vi så Beyoncés musikkvideo *Formation* fra albumet *Lemonade* 2016 og prøvde oss på å analysere de religiøse elementene i musikkvideoen. Denne musikkvideoen har blitt mye diskutert i USA særlig, og

³ <https://www.trooglivssyn.no/wp-content/uploads/2018/03/%C3%85-leve-med-tro-og-livssyn-i-Norge-en-guide-for-mennesker-som-arbeider-med-flyktninger-og-asyls%C3%B8kere.pdf>

har referanser til woodooprestinner og yorubareligion i tillegg til kristen symbolikk for å nevne noe. I tillegg en diskusjon om svarte kvinners posisjon i samfunnet. Boken *The Lemonade Reader* kan gi deg utfyllende informasjon, og det er et eget nettsamfunn om dette. Her er det altså bare å lese seg opp. Filmer som *Thor*, *Coco* og *Mulan* ble også nevnt som mulige innfallsvinkler til de nye kompetansemålene. Det ble også diskutert utfordringer med å bruke slike referanser; støtende eller uaktuelle for elevene, og forenklet fremstilling av religionen.

To dager gikk veldig fort med tid til pauser og lunsj og dermed hyggelige samtaler med kollegaer fra hele landet. Jeg visste ikke at det fantes Jødiske veivisere, men det skal jeg finne ut av og invitere dem til klassene jeg underviser i. Et imponerende faglig program med en fin ramme rundt var laget av Eva Kristine Hadler Borge og Christan Lomsdalen, religionslærere ved Metis videregående skole, og leder for Religionslærerforeningen Liv Gundersen. Virkelig godt jobbet. Med relevante tema og metodiske tips ble inspirasjonsseminaret i Bergen akkurat det: inspirasjon!

Gry Aksnes er lektor ved Olsvikåsen videregående skole og underviser i Religion og etikk og Rettslære. Hun har også Politikk og menneskerettigheter og Historie i fagkretsen.

E-post: Gry.Aksnes@hfk.no